

Scenariusz lekcji plastyki w klasie VI

TEMAT: SZTUKA REALIZMU

– DZIEŁO JAKO NOŚNIK PRAWD SPOŁECZNYCH

1. Czas: 1 x 30 minut
2. Cel główny: Zapoznanie uczniów z nurtem malarstwa XIX wieku – realizmem.
3. Uczeń:
  - analizuje treść obrazów okresu realizmu w Polsce i Europie
  - charakteryzuje cechy malarstwa realizmu pod kątem użytych środków wyrazu plastycznego
  - analizuje treść dzieł w nawiązaniu do sytuacji społeczno politycznej w Polsce i Europie
  - w oparciu o wiedzę na temat realizmu i romantyzmu w malarstwie określa rolę sztuki w życiu człowieka i dziejach ludzkości
  - opiniuje poznane dzieła malarskie
  - rozwiązuje zadania współpracując w grupie
4. Metody i formy pracy:
  - rozmowa nauczająca (pogadanka)
  - dyskusja
  - praca grupowa
5. Środki dydaktyczne
  - <https://eszkola.pl/jezyk-polski/realizm-w-malarstwie-1305.html>
  - ilustracje dzieł malarskich (G. Courbet-Kamieniarze, J. F. Millet – Kobiety zbierające ziarna, A. Gierymski – Powiśle, J. Chełmoński – Babie lato)

Przebieg lekcji:

1. Faza wprowadzająca

- sprawdzenie obecności
- nawiązanie do wiadomości, działań z poprzedniej lekcji (uczniowie przypominają główne założenia malarstwa okresu romantyzmu – forma: dynamika, stylistyka barokowa, skróty perspektywiczne oraz treść: oryginalność twórcza artystów oraz ich indywidualne przeżycia związane z aktualnymi wydarzeniami)
- podanie uczniom celu lekcji, prezentacja planu działań z uwzględnieniem ich roli na poszczególnych etapach
- ustalenie kryteriów sukcesu

2. Faza realizacyjna

- prezentacja dzieł G. Courbeta oraz J. F. Milleta oraz J. Chełmońskiego oraz A. Gierymskiego,
- uczniowie naprowadzani przez nauczyciela odpowiadają na pytania:

- Co jest tematyką obrazów malarzy – realistów?
  - W jaki sposób realisci europejscy przedstawiają otaczający świat?
  - W jaki sposób realisci polscy przedstawiają otaczający świat?
  - Jakimi środkami wyrazu plastycznego dysponują malarze?
  - Jakie różnice i podobieństwa widzisz w obrazach realizmu i romantyzmu?
  - Nośnikiem jakich prawd społecznych jest malarstwo XIX wieku?
- Uczniowie podzieleni na cztery grupy dokonują analizy wskazanych dzieł malarskich pod kątem zastosowanych środków wyrazu plastycznego. Omówienie dzieła przez przedstawiciela każdej z grup powinno być poprzedzone krótką informacją na temat autora dzieła.

3. Faza podsumowująca

- W ramach rekapitulacji uczniowie określają, czego dowiedzieli się na lekcji.
- Uczniowie dzielą się swoimi wrażeniami na temat poznanych dzieł okresu realizmu.
- Uczniowie ustalają, czy i jakie konkretne korzyści w życiu codziennym płyną ze znajomości poznanych faktów, umiejętności dokonywania analizy dzieł.
- Jakie korzyści z punktu widzenia dobra społecznego niosą nam dzieła sztuki malarskiej?
- Uczniowie dokonują samooceny pracy.

MATERIAŁY POMOCNICZE:

Źródło: <http://www.isztuka.edu.pl/i-sztuka/node/548>

Gustaw Courbet, „Kamieniarze” - opis, interpretacja i analiza obrazu (e-szkola.pl)

„Kamieniarze” to obraz Gustawa Courbeta, który powstawał w latach 1849-1850. Był to okres, w którym w malarstwie niepodzielnie dominował akademizm – pogląd na sztukę ściśle związany z postulatami wysuwanymi przez ówczesne Akademie Sztuk Pięknych. Zgodnie z ich wytycznymi sztuka powinna przedstawiać piękno, najczęściej wykorzystując motywy zaczerpnięte z mitologii lub kultury orientalnej. Dzieło ukazujące dwóch mężczyzn pracujących w pocie czoła przy kruszeniu kamieni z pewnością nie wpisywało się w estetyczne poglądy zwolenników akademizmu.

Opis

Kolorystyka obrazu Courbeta jest stonowana – dominują ciepłe odcienie brązu i beżu, a w tle pojawia się zacieniona zieleń górskiego stoku. W prawym górnym rogu widoczny jest prześwit błękitnego nieba. W tej scenerii pracuje dwóch mężczyzn, którzy widnieją na pierwszym planie. Zostali oni utrwaleni w dynamicznych pozycjach – podczas pracy w kamieniołomie. Noszą na sobie potarganą i zniszczoną grubą odzież ochronną, na stopach mają wysłużone buty. Mężczyzna stojący po lewej stronie trzyma w rękach wiklinowy kosz wypełniony małymi kamieniami, który ledwo może unieść – wskazuje na to pozycja umożliwiająca mu złapanie równowagi. Pracownik znajdujący się po prawej stronie dzierży w dłoniach niewielki młot i bierze zamach, by uderzyć w kamienie i pokruszyć je na mniejsze kawałki.

Twarze mężczyzn przedstawionych na obrazie Courbeta są niemal niewidoczne. Kamieniarz stojący po lewej stronie zwrócony jest plecami do widza, natomiast oblicze drugiego robotnika spowite jest cieniem rzucanym przez znajdujący się na jego głowie kapelusz. Można jednak dostrzec malujące się na nim skupienie, co wskazuje na jego zupełne poświęcenie pracy.

Interpretacja

„Kamieniarze” Courbeta to obraz niewątpliwie wpisujący się w nurt malarstwa realistycznego. Autor ukazał na swym płótnie nie tylko trudną i pełną wyzwań codzienność biednych robotników, lecz wskazał także na wielkie znaczenie, jakie w ludzkim życiu ma praca. Dzieło to można uznać także za głos artysty zabrany przezeń w kwestiach politycznych (wydarzenia z życia Courbeta pokazują, iż był on bardzo negatywnie nastawiony do rządu i porządku panującego wówczas we Francji). Płótno to najpierw wywołało kontrowersje w Salonie Paryskim, gdzie zbierali się najbardziej znaczący malarze, głównie zwolennicy akademizmu. Ukazując ciężką dolę robotników uzbrojonych w niewielki młot i odzianych w potargane stroje, którzy muszą zmagać się z losem ciężkim jak kruszone przez nich kamienie, wymierzył Courbet cios w burżuazję – bogatych mieszczan zaciekle separujących się od biedoty i prozy życia.

Dzieło francuskiego malarza, chociaż ukazuje tak prostą i zwykłą scenę, stało się jednym z najważniejszych obrazów w historii malarstwa. Niestety, w trakcie II wojny światowej, a dokładniej bombardowań Drezna, uległo zniszczeniu. Dzisiaj znane jest tylko z licznych reprodukcji.

Źródło: <http://www.isztuka.edu.pl/i-sztuka/node/548>

„Powiśle” Aleksander Gieryski – opis, interpretacja i analiza obrazu (e-szkola.pl)

„Powiśle” Aleksandra Gieryskiego to obraz, który powstał w 1883r., w czasie niedługiego pobytu artysty w Warszawie. Tytułowe Powiśle w XIX stuleciu było fabryczno-portową dzielnicą Warszawy, zamieszkiwaną głównie przez biednych robotników i ludność pałającą się rybołówstwem.

Opis

Dzieło Aleksandra Gieryskiego skomponowane jest w bardzo charakterystyczny sposób – tytułową dzielnicę oglądamy zza rzeki, co podkreśla dystans dzielący artystę od tego miejsca. Wisła zajmuje dolną część płótna. Na niej znajdują się zacumowane łodzie, a obok samej wody znajduje się przykucająca kobieta, która najprawdopodobniej czerpie wodę. Tuż za nią, po lewej stronie, stoi mężczyzna trzymający wędkę własnej roboty. Dalej znajdują się belki pełniące rolę siedzisk. Wokół nich zbierają się ludzie. Nie wyglądają oni na bogatych mieszczan, ich pozy świadczą raczej o czymś zupełnie innym – zmęczeniu życiem. Na drewnianej kłodzie siedzi mężczyzna odziany w brązowy strój, za nim znajdują się dwie postaci w czerni, a po prawej stronie pochylona, starsza kobieta, która podąża za gęsią lub kaczką.

W dalszej części płótna znajdują się liczne zabudowania. Są one rozmieszczone bardzo chaotycznie, a ich stan zdradza, że mieszkający tam ludzie nie należą do zamożnych. Przed domami, w centralnej części obrazu, stoi wielkie koryto, do którego rybacy wrzucają złowione ryby. Obok rozłożone są sieci – one potrzebne będą dopiero następnego dnia.

Nad wszystkim góruje pokryte ciężkimi chmurami niebo. Ostatnie promienie słońca zmierzającego ku zachodowi ledwo przebijają się przez ich gęste warstwy. Kolorystyka dzieła jest bardzo stonowana. Dominują barwy ciemne – głównie brunatny kolor wydeptanej ziemi, kolor drzew, z których zbudowane są domy oraz zieleń pojawiająca się na nielicznych plamach trawy.

Interpretacja

Powisłe było dzielnicą biedoty – wyrzutem sumienia działających w Warszawie pozytywistów dążących do poprawy losu społeczeństwa. Stanowiło także obszar znacznie wyróżniający się z terenów ówczesnej Warszawy, tak bardzo odmienny od bogatszych części tego miasta, gdzie żyły elity społeczne. Gierymski na swoim obrazie przedstawił najbiedniejszą dzielnicę Warszawy w sposób chłodny i realistyczny, unikając przy tym jakichkolwiek zabiegów upiększających.

Powisłe przedstawione na płótnie pozbawione jest jakiegokolwiek uroku. Wszystko jest tam przeciętne i nijakie. Także ludzie zamieszczeni na obrazie przez artystę nie odznaczają się niczym szczególnym. Nadchodzący wieczór stopniowo pogrąża wszystkich w senności i bierności.

Aleksander Gierymski, malując „Powisłe”, ukazał tę dzielnicę w sposób bardzo realistyczny, wręcz dokumentalny. Dobrze wykształcony artysta, który obracał się w kręgach pozytywistów, dokonał więc ilustracji problemów tej części miasta. Obraz „Powisłe” nie jest jedynym płótnem przedstawiającym tamtejsze życie. Gierymski namalował całą serię tego rodzaju dzieł (m. in. „Przystań na Solcu”, „Święto trąbek”). W ten sposób stanął obok ówczesnych prozaików i działaczy społecznych, po raz kolejny ukazując odbiorcom trudne warunki życia, jakie panowały na Powiślu – jednej z dzielnic wielkiego i dobrze prosperującego miasta.

J.F.Millet - Kobiety zbierające kłosy – analiza dzieła: <https://aleklasa.pl>

J. Chełmoński – Babie lato- opis, interpretacja i analiza obrazu (e-szkola.pl)

„Babie lato” Józefa Chełmońskiego to obraz, który został namalowany w 1875 r. – tuż przed wyjazdem artysty z ojczyzny. Dzieło niedługo po jego ukończeniu zostało przedstawione w warszawskiej Zachęcie, gdzie mogli oglądać je najważniejsi przedstawiciele życia kulturalnego.

Opis

Gdzieś pośród równin wydających się nie mieć końca na rozłożonych w trawie skórkach leży młoda pasterka, która wyciągniętą ku niebu dłonią bawi się nitkami babiego lata. Obok jej drugiej dłoni znajduje się sękaty kij z przywiązanim doń sznurkiem. Kobieta odziana jest w białą spódnicę, bluzkę tej samej barwy (lecz nieco jakby przybrudzoną) oraz żółtą chustę otaczającą jej jasne włosy (jest to strój ukraiński). Spod spódnicy wystają brudne i nawykłe do ciężkiej pracy stopy. Po lewej stronie, w dalszej części płótna, widnieje czarny piesek. Jest on zwrócony tyłem do swej opiekunki i wpatruje się w majaczące gdzieś w oddali stado. Kolorystyka płótna jest stonowana, co doskonale podkreśla aktualną porę roku. Trawa nie ma barwy soczystej zieleni – jest raczej pożółkła, pozbawiona życia. Niebo pokryte jest białymi chmurami, które znacznie mocniej swoją obecność zaznaczają na linii horyzontu (w najwyższej części obrazu jest barwą zbliżone do błękitu).

Interpretacja

Centralnym punktem dzieła wydaje się być uniesiona ku niebu dłoń młodej kobiety, która chwytą ona ulotne nicie babiego lata – ostatnie oznaki lata. Cały świat jakby zastygł w bezruchu. Przyroda przeczuwa nadejście zimy i powoli przygotowuje się na ten czas uśpienia. Także pasterka ulega pokusie rozkoszowania się ostatnimi ciepłymi promieniami słońca. Siedzący obok pies wpatruje się gdzieś daleko, być może na stado, być może w niezbadaną głębię.

Dzieło Chełmońskiego nawiązuje do rdzennych tradycji i wartości ówczesnej Polski (państwa podzielonego między 3 zaborców) – pojawiają się ukraiński strój oraz równiny

krajobraz typowy dla Ukrainy lub Mazowsza. Scena ukazana na obrazie „Babie lato” pokazuje ścisły związek człowieka z naturą i jego podległość jej prawom. To właśnie ona wyznacza rytm kolejnych dni, a znaki, jakie wysyła pozwalają ludziom przygotować się na nadchodzące wydarzenia. Wszystko jednak jest ulotne – niczym tytułowe „babie lato”. Lecz tutaj ponownie zdaje objawiać się rola natury, która pozwala wydobyć z każdej chwili znaczną porcję piękna.

Obraz Chełmońskiego, kiedy został wystawiony w Zachęcie, wzbudził wielkie zgorzienie wśród krytyków rozmiłowanych w akademickim malarstwie. Sylwetka zaniedbanej i prostej kobiety leżącej niemal beztrosko na przerzedzonym pastwisku była czymś, czego nie akceptowano. Odbiorcy sztuki nawykli do wyidealizowanych przedstawień urzekających swym pięknem, a tego dzieła Chełmońskiego zdecydowanie brakowało (przynajmniej na pierwszy rzut oka). Wraz z upływem czasu „Babie lato” zaczęto doceniać nie tylko ze względu na wspaniałą formę, ale także dlatego, iż w tak wymowny i prosty sposób ukazywało to, co jest naprawdę mocno związane z Polską – rdzenny krajobraz przyozdobiony niemi babiego lata. Babiego lata, które oznacza przemijanie, ale także zapowiada nadejście kolejnych nici – nieprzerwalność rytmu natury.

Katarzyna Lasik
doradca metodyczny